

■ ■ ■ *Más(ok)ról* ■

*Az igazi művészet nem
részhajló. Olyan igazságos,
mint a halál.*

Ács Jóska¹⁷ barátom nagyon rossz
szakmát választott: minden rossz
kiállításról meg kell írnia a „jót”.

1975. január 23.

Két évtizede olvasom Ács József kritikáit, beszámolóit hazai, külföldi tárlatokról, és merem állítani, hogy tízszer sem írta le a giccs szót. Sajnos néha le kell írni.

Egy kritikusnak kötelessége tájékoztatni a közönséget arról, hogy egy tárlaton mi elfogadható és mi nem. Mindent amatőr szinten sem vihetünk közönség elé, hiszen még a gyermekrajz-kiállításokon is van mérce.

---

17 Ács József (1914–1990) újvidéki festőművész, művészetelmélettel is foglalkozott, a vajdasági művésztelepek megteremtője.

Csernik¹⁸ az írott szöveget kezdte el boncolgatni, roncsolni, tematizálni. (Művészként ma is kitaróan ezt teszi.) Kézenfekvő ez számára, miután műszaki szerkesztőként úgyszólván betűk között él.

Mint műszakinak a szöveg elsősorban tördelésre váró sík felületként okozott gondot. De mintha a síkban látás „szakmai betegséggé” fajult volna nála, mert szövegeit – alkotóként is – síkba helyezi el, és arra szoktatja, sőt kényszeríti a nézőt, hogy szövegroncsokban találja meg a művészet értelmét. Gyakran azzal éri el ezt a hatást, hogy a szövegeket az olvashatatlanságig egymásra halmozza kézzel vagy géppel. Szó sincs természetesen szakmai elferdülésről – az eredmény egyértelműen művészet iránti érzékenységet igazol. Nyomós oka van tehát a vonalírás fölszaggatására...

---

18 Csernik Attila (1941–) újvidéki grafikus.

Deák¹⁹ rajzaiban az alaposág, az úgynevezett megéresztelés mindig az agyonrajzolásban jutott kifejezésre. Ez az alaptermészetéből adódó hozzáállás későbbi rajzaiban is felismerhető (elsősorban versesköteteinek illusztrációira gondolok).

Emberközlelől „fest”, de nem lát túl a problémán. A földön jár, de leragad a vajdasági ingoványban, sárban. A vajdasági problémát csak vajdasági problémának mutatja be, és rosszul: az ember nem adja meg magát ilyen könnyen. Még Vajdaságban sem.

---

19 Deák Ferenc (1939–) újvidéki drámaíró.

Dobó Tihamér²⁰ a rögtönzés embere volt, ami esetében azért nem jelent felszínes improvizálást, mert rajzai a maguk kategóriájában teljesek és befejezettek...

---

20 Dobó Tihamér (1938–1987) kanizsai festőművész.

Duranci²¹ folyton azt rendezgeti a művészetben, amit az idő már elrendezett, csupán le kell jegyezni. Az élő művészethez halvány gőze sincs. Napjaink művészete ugyanis az értékrendek átértékelésén – gyakran lebontásán – alapszik, így a múlt kaptafájára nem húzható rá.

---

21 Bela Duranci (1931–) szabadkai művészettörténész.

Kerekes László²² végtelenül egyszerű és lényegre törő festészetét annyira agyonmagyarázták már, hogy a figyelem központjában már nem is a képek állnak, hanem a vélemények, illetve az, hogy ki és mit mondott el azokról.

Ismétlődő jelenség, hogy ha valaki a művészetben vagy az élet más területén figyelemre méltó eredményt ér el, amellyel felhívja magára az érdeklődők kis csoportjának a figyelmét, akkor a csodálók rendszerint abba a hibába esnek, hogy az ünnepezt minden lábnyomában csodákat vélnek felfedezni.

---

22 Kerekes László (1954–) újvidéki festőművész, grafikus.

Maurits²³ az utóbbi időben a kötéláncos ügyességével (még inkább bátorságával) halad egy általa kijelölt vonalon, amely valahol a figuratív-tárgyi és az absztrakt ábrázolásmód között húzódik. Értéke abban van, hogy egy határozottan lezártnak tekinthető körön belül (az egész képzőművészetre gondolok) tehetségével talált tiszta helyet magának, valahol Dubuffet²⁴ és Pollock²⁵ szomszédságában.

E kötélánc tragédiája – a művészet szemszögéből nézve – abban van, hogy a Maurits által kijelölt vonal az említett (a művészet számára lezárt) körön belül húzódik.

De ne bántsuk Maurits tiszta, becsületes, emberi törekvéseit!

1987. június 20.

---

23 Maurits Ferenc (1945–) újvidéki festőművész, illusztrátor, költő.

24 Jean Dubuffet (1901–1985) XX. századi művész, az informel festészet kiemelkedő francia képviselője.

25 Jackson Pollock (1912–1956) amerikai festőművész.

...az automatizmus Penovác²⁵ rajzain firkálásban érhető tetten; teremtőjüktől elszabadult, önfeledten hancúrozó vonalak formájában. Reflexek diagramjai ezek a vonalak, és öncélúságukat az okozza, hogy létrejöttük gyorsasága miatt ábrázolásra alkalmatlanok. Megalkotójuk kezügyességét sem hordják magukon. Penovác Endre legsikeresebb rajzait ezek a vonalak uralják...

---

26 Penovác Endre (1956–) újvidéki festőművész, grafikus.

Szajkó²⁷ csodálatosan szép képeslapokat fest. Játékosan fitogtatja szakmai adottságait, de a múlt század festészetének szintjén. Hiányzik munkáiból a problémaérzékenység, vagy szándékosan kerüli azt. Nem akar elmélyülni a problémákban, mert csorba esne játékosságán. E tekintetben Maurits mélyebb, pedig éppen itt kezdődik a művészet. Ma!

Szajkót a belgrádi tárlata alapján tiszteltem, de azóta sem láttam jobb munkákat, rajzokat tőle.

---

²⁷ Szajkó István (1955–) szabadkai festőművész.

Szilágyi²⁸ a Képzőművészeti Találkozó²⁹
élén festményeket stb. gyűjtöget. A
művészetet kívánja őrizni, és nem is
sejti, hogy a temetőcsősz szerepét
tölti be.

Micsoda melléfogás,
micsoda megalázás,
a művészet megalázása
pénzért.

TEMETŐCSŐSZ
PÉNZÉRT

1975. június 6.

---

28 Szilágyi Gábor (1926–2007) szabadkai festőművész.

29 Képzőművészettel foglalkozó szabadkai intézmény.

Torok Sándor³⁰ művészetének lényege nem ismeretlen: a tízes évek eredményének szó szerinti ismétlése, legalábbis a forma tekintetében. És azáltal, hogy absztrakt művészetet képvisel, változatlanul azt bizonygatja, hogy nincs értelme ma sem az ábrázolásnak.

---

30 Torok Sándor (1936–2006) szabadkai festőművész.

HAZUDJUNK MŰVÉSZETET!

Megtekintettem Török³¹ kollégám minitárlatát az Art Kávézóban. Azonos méretű és hangulatú pasztellképeket állított ki. Az alkotások tematikai rekvizítumai igen szerények, úgy is fogalmazhatnánk: minimálisak. Valamennyi képen rózsaszínű égbolt jelenik meg, két lombos fa nő ki egy darabka mezőből, vagy éppen egy patak partján (két oldalán) te-rebélyesedik, és még folytathatnám... Egyetlen ihlet és ötlet változatai ezek a képek, és pedig olyan variációk, melyek az azonosságot és nem a különbségeket emelik ki.

...a festő mintha varázsigeeként azt suttozná maga elé: szép az élet, szép az élet...

...Hazudjunk hát **szép** valóságot! Hazudjunk **szép** művészetet! Értékét veszített világunkban hazugsággal pótolható a hiány és az égvilágon minden.

---

31 Török István (1940–) szabadkai festőművész.

A RISTIĆI SZÍNHÁZRÓL

Nem kerülhetem el az okoskodás csapdáját, ha ki akarom fejteni állásfoglalásomat: Risticben³² – úgy látszik – annyira meggyűlöltük az embert, hogy a gyűlöletben áldozatul esik a művészet is. Vagy művész és ember egymástól különválaszthatatlan fogalmak? A történelem azt igazolja, hogy a művészet tartós érték marad akkor is, ha az alkotója a legaljasabb eszközökkel hozta létre. Ismeretes például, hogy Picasso nem volt valami példás apa – gyermekének hetente mindössze fél napot szentelt -, mégsem esett emiatt művészetén csorba...

Ristic tehetséges rendező, aki a módszerével utáltatta meg magát: ahogyan tehetségét kamatoztatja, ahogy művészetének társadalmi érvényt szerez. Tehetségre vall ugyanis, hogy tisztában van a világgalappal, amely képerre mintázza, faragja meg művészetét.

A tisztességes út a „sikerhez” számára hosszúnak bizonyult, és főleg kevés anyagi sikerrel kecsegtetett ahhoz, hogy nagy projektumokat valósíthasson meg. Így aztán politikai eszközökhöz folyamodott. Egy csapásra – a szó szoros értelmében – szétzúzta a színházat, markába kaparintott minden létező és nem létező pénzt és megvalósította a maga művészetét.

Az érvényesüléshez vezető tisztességes utak egyike az lett volna, ha Ristic a Népszínház mellett alternatív színházat nyit, és amennyiben művészetével oda tudja csábítani a szabadkai közönség nagyobbik részét, jogosan elfoglalhatja a Népszínházat. Ez az út azonban nemcsak hosszúnak, hanem kilátástalannak is látszott, mert a népnek mézeskalács kell, és nem művészet.

Másrészt Risticnek nem is a Népszínház épületére volt szüksége, hiszen azt úgyszólván lerombolta és többnyire az utcán játszik, hanem a perselyre, amelybe belecserog a kultúrára befolyó pénz, hogy azt azután négyzetre emelve elfogyassza. Pontosabban önkényesen, felelőtlenül elherdálja.

Ristic nem csupán a színtér és a nézőtér közötti határt bontotta le, hanem a színház és a város, a világ határait is el akarja mozdítani. Ő politikai erőszakkal szerzett érvényt művészetének, ma viszont művészt játszik, aki a napi politika áldozatául esett.

---

32 Ljubiša Ristic (1947–) 1985-től tíz éven át a Szabadkai Népszínház igazgatója.

**„...EBBEN A ROHANÓ VILÁGBAN”,
AVAGY A GICCS NYOMÁBAN**

Ahol vannak igazi értékek, ott alacsonyabb értékek és selejt, giccs is található. A giccs akkor hódít teret, amikor az igazi értékek nem érvényesülnek, vagy létre sem jönnek, jöhetnek valamilyen oknál fogva.

Amennyiben ez az állapot tartóssá válik, esetleg világméreteket ölt (az igénytelenség, a középszerűség) – mint ahogyan az napjainkban történik – okai nem a kultúrában keresendők, hanem a társadalmi alapon, a termelésben, a munkában.

Próbáljunk meg a giccs nyomába szegődni abból a naponta ismétlődő és immár közhellyé vált kifejezésből kiindulva, amelyet írásunk címéül is kölcsönöztünk: „...ebben a rohanó világban!”

Az emberi képességek határtalanok, legalábbis abban az esetben, ha lehetőség van kibontakoztatásukra. Napjainkban ezt a lehetőséget az idő hiánya rabolja el tőlünk, ami azt jelenti, hogy képességeinknek határt szab a gyorsaság. Alkalmazkodó-, teherbíró és befogadóképességünk időhöz kötött, lassú, legalábbis a gép teljesítőképességének viszonyában. Vegyünk például egy sakkpartit, amely – ha nagymesterek mérik össze tudásukat – napokig, sőt hetekig elhúzódhat. Ennyi idő kell ahhoz, hogy az ember beleadhassa az illető munkába minden tudását, saját maga és mások is felmérhessék a képességeit. Kössük most időhöz a lépéseket, és minden játszmánál rövidítsük a lépések közötti időt, egészen egy másodpercig. Látni fogjuk, hogy a játékos képességei annál kevésbé jutnak kifejezésre, minél gyorsabban kell döntenie egy adott helyzetben. Az eredményben mind nagyobb szerephez jut a véletlen, mind nagyobb tévedések, melléfogások csúsznak be a játékba. Leomlanak a csúcok, miután a véletlennek köszönve gyakrabban győz a középszerű játékos is. Leszűkül a távolság a csúcsteljesítmény és a középszerű képesség között.

PANOPTIKUM

Ugyan ki ne hallott volna már a londoni viaszfigurák múzeumáról, ahol világhírességek életnagyságú mását, mondhatnánk másolatát őrzik? Könnyen elképzelhetőek az élethű emberutánzatok, hiszen ugyanolyanok, mint az élő emberek, tehát a „művészi” megformálás szempontjából nem várhatunk meglepetést, miután az alkotói szándék a másolás, az utánzás. Ennélfogva az eredmény közelebb áll a giccshez, mint a művészethez, legalábbis a művészet több évezredes szabályai szerint mérlegelve. Mégis meglepetés várja a látogatót.

A viaszfigurák múzeumában érvényét veszti, vagy legalábbis újraértékelésre szorul az a kódrendszer, amely a mindennapi életben, általánosságban, az ember felismerését szolgálja. A valóság és a műtárgy azonossága az ember újraértékelését vonja maga után.

A giccs olyan mértékben léphet a műtárgy helyébe, amilyen mértékben elveszíti értelmét (lehetetlenné, fölöslegessé válik) az alkotómunka, hiszen első kézből éppen a giccs veti fel a kérdést: mi történt az emberrel?

3 + 2 = 6, AVAGY GICCSEL A GICCS ELLEN

Így van ez, amióta világ a világ – ahogy mondani szokás –, az emberek többségét néhány nóta egész életében magával tudja ragadni, újra és újra feloldva a bánatát, vagy fokozva az örömét. Miért lenne másként éppen napjainkban? Az érzelmi feszültség effajta lecsapolását sohasem sorolták az összetettebb vagy magasabb rendű érzelmi megnyilvánulások közé. Miért kérjük számon tőle épp most a művészi értékek hiányát? A nótának – akárcsak a szórakoztató zenének – megvan a maga helye a zenei igénytelenség lajstromán, és azt hiszem, nem az okoz gondot, hogy még ma is vannak magyarnóta-rajongók; a kultúrigények sajnos, vagy szerencsére sehogysem akarnak kiegyenlítődni. A probléma akkor jelentkezik, amikor vezető szerephez jut a középszerűség és az igénytelenség. Napjainkban sajnos ezt tapasztaljuk világviszonylatban, amiért semmiképp sem okolhatjuk kizárólag a nóták kedvelőit, sem a 3 + 2³³ névre hallgató zenekart, jóllehet ők is jelentéktelen mellékszereplői ennek az áttekinthetetlen világvásárnak, amelyet a kultúra válságának neveznek, és amelynek valahányan részesei vagyunk. „Bűnrészességünk” a feltűnéskeltően nagy érdeklődésben nyilvánult meg, amit a szóban forgó zenekar hangfelvételei és koncertjei iránt tanúsítottak a rajongók.

Valóban elgondolkodtató, mi tette ennyire kelendővé azokat a nótákat, műdalokat, amelyeket évtizedek óta ismerünk, és különböző feldolgozásban hetente a rádióban meg a falusi lakodalmakban is hallgatunk. Talán az új előadásmód? Vagy az, hogy az operaelőadások és hangversenyek látogatásához már-már kolosszális pénzösszegre van szükség? Aligha, hiszen az operaáriák és a többi komolyzenei szerzemény hangfelvételei ugyanott és ugyanannyi pénzért beszerezhetőek, ahol és amennyiért a 3 + 2 hanglemezeit árusítják. Mégsem azokat vásárolják a „műfaj” fogyasztói.

De ne zaklassuk tovább a nótaimádókat, mert ugyanezt a kérdést feltehetnénk a szórakoztató, a pop- és a rockzene imádóinak is, hiszen ezek a szerzemények sem hordanak magukban olyan természetű esztétikai értékeket, amelyekre az úgynevezett komolyzene épül. Ellenkezőleg: gyakran esztétikaellenesek, értékromboló szándékúak. A fiatalok mégis magukénak vallják azokat. A videoklipekben, az akció- és a horrorfilmekben pedig első helyen az erőszak, a brutalitás, a szadizmus áll. Mindennapos látvány a vér, a tűzfegyver, az öldöklés, az erőszak. Immár nem is tiltakozunk ellene. De sajnos az életben, a világban is nap mint nap az erőszaknak vagyunk szemtanúi: elsősorban a tévéhíradó jóvoltából.

---

33 Műnépzenét játszó temerini együttes.

HITRŐL, VALLÁSRÓL

A vallás mindenkinek a magánügye. Beleszólni ebbe már azért sem ajánlatos, mert az Istenség kérdése az ember számára kimeríthetetlen. Magam is hívő vagyok, de nem azok közül való, akik kritikátlanul elfogadják a vallások által hirdetett, Istenről szóló tanokat. Gyerekkorom óta maga az istentagadás is többször átértelmezésre került.

Azt várom el ezektől a tanoktól, hogy az emberi értelem számára elfogadhatóak, következetesek legyenek, és mentesek az önellentmondástól. Azonban a hittérítők, a szónokok gyakran már első mondataikban ellentmondásba kerülnek az általuk hirdetett istenfogalommal. Ez történt néhány évvel ezelőtt a budapesti Népstadionban, amikor 90 000 hívő előtt egy amerikai úriember a mondókáját a következő mondattal kezdte: „Az Isten megteremtette az embert, és próbára tette.” Számomra érthetetlen, miért kellett a Mindenhatónak próbára tennie a teremtményét, amikor minden adottságával maga áldotta meg, és mindennek a kimenetele az ő adottságán múlik. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az Isten sem biztos a dolgában, és ki kell próbálnia az alkotását, másrészt maga sem tökéletes, mert bizony az ember nagyon sok hibával rendelkezik. Olyannyira tökéletlen, hogy elkárhozott, és megmentésére a földre kellett küldenie egyszülött fiát, hogy azt végül kegyetlen módon megölni hagyja saját teremtményei által. Így akarta megváltani a világ bűneit. De miért az áldozat, amikor egyetlen szóval – ahogy a beteg szolgát is meggyógyította – helyrehozhatta volna a világ bűneit. Mert szabad akaratot adott ugyan az embernek, de ő határozta meg akaraterejét, tűrőképességét stb. Minden az ő akarata szerint történik.

Miért tette ezt? Erőtlenebbé vált saját teremtményénél? Vagy az emberiség jövőjét fontosabbnak tartotta egyszülött fia életénél. De hát ő mindenható...

Azt mondja a Biblia, hogy értünk szenvedett. De a szenvedés továbbra is megmaradt. Feltehetjük akkor a kérdést, hogy mi kiért vagy miért szenvedünk. Hogy elnyerjük az örök boldogságot az Isten országában. Ez a boldogság pedig akkora, hogy megéri a legkegyetlenebb földi szenvedést is. Ugyanakkor Jézus békességre és szeretetre tanított...

POLITIKÁRÓL

Elsősorban azért vagyok a béke híve, hogy senkinek se kelljen meghalnia a hazájáért.

ÉRETNEK GONDOLATOK

„A bátor ember egyszer hal meg, a gyáva többször” – tartja a szólásmondás. Nos, én az utóbbiak közé tartozom szívvel-lélekkel, mert többször meghaltam már. Nem tudom, gyávaságból-e, de meghaltam. És nem is a színpadon: nem vagyok színész. Ha ez gyávaság, akkor éppen neki köszönve most már tapasztalatból tudom, milyen szépnek tűnnek az élet legnehezebb mozzanata is a halál pillanatában. Többek között ez ad erőt az élethez. Ismerem továbbá a föltámadás gyönyörűségét, amiben a bátor ember a szólásmondás alapján sohasem részesülhet. Márpedig e két tapasztalat hiányában az ember nem értékelheti az életet, hiszen nem is ismeri azt igazából. Talán ezért játszik a bátor ember olyan könnyelműen a halállal... Ő egyszer hal meg csupán, de mindörökre, már azért is, mert a világot nem a gőg, hanem az alázat mentheti meg, állítja egy nálamnál okosabb ember.

A gyáva tehát élni akar, a bátor pedig játszik az élettel, ám sajnos gyakran mások életével is. Mert hogyan élvezhetné a saját bátorságát, ha önmagát áldozta fel? Abban bátor tehát, hogy másokat küld a halálba...

Nekem csupán arra van bátorságom, hogy mindenkit élni hagyjak. Kell-e ennél több?

P. S.

Egy magyarországi ifjúsági tribünön, amelyen a tévé jóvoltából vettem részt (már ahogyan McLuhan értelmezi e médiát), az egyik felszólaló ifjú kereken kimondta: „Én nem akarok meghalni a hazáért. Én olyan hazát akarok, amelyért nem kell meghalni.”

Ez a bátor kiállítás, nem pedig a fogcsikorgatással aláfestett ökölbe szorított kéz. Sajnos ez nem a hazán múlik, hanem a vezetőin.

1991 őszén

A DÉLSZLÁV HELYZETRŐL

Amennyiben az emberiségre, az egyenlőségre és a demokráciára (egyszóval az együttélésre) való törekvés hívta volna életre a szerbek azon igyekezetét, hogy tűzzel-vassal megvédjék és kiharcolják a horvát és más köztársaságok területén élő testvérek jogait, akkor ugyanezt tennék a saját köztársaságukban élő horvátokkal és más nemzet(iség)ekkel szemben is. De nem ez történik.

Amíg a horvátoktól majdhogynem külön törvényt követelnek az ott élő szerbek jogainak megvédésére, addig a Vajdaságban élő horvátokat (a kisebbségekről ne is beszéljünk) egyenesen szerbellenesnek és nacionalistának minősítik. Nyíltan! Teszik ezt csupán azért, mert azok nem szavaztak az uralkodó pártra. Pedig csupán azért nem szavaztak rá, mert a szóban forgó párt megcsorbítja a jogaikat. Tehát önvédelemből, nemzeti identitásuk megvédése érdekében. Mi másért tennék? Csak nem gondolják, hogy hadat üzen Szerbiának egy maréknyi horvát vagy kisebbségi?!

Itt, Vajdaságban nem folyt és nem is folyik fegyverkezés, pedig ennek az ellenkezőjét mostanában nagyon szeretnék ránk bizonyítani. Aprópó fegyverkezés! Kninben például már jóval a fegyverbotrány előtt fel voltak fegyver(k)ezve az ott élő szerbek. És ez természetes dolognak számít, mert egyszer sem vetették fel a kérdést Szerbiában: Honnan jutottak fegyverhez a kniniek?

A napnál is világosabb, hogy Knin mögött Szerbia áll. A horvátokat mégis azzal vádolják – a fegyvervásárlás után –, hogy veszélyeztetik Szerbiát. A horvát fegyvervásárlás jó alkalom volt arra, hogy a szerb hatalom a vajdasági magyarokat ellene hangolja az anyaországnak. Ezzel kapcsolatban én is azt kérdezem, hogy mi köze van az itt élő magyaroknak ehhez az ügyhöz, ideértve a szerb–horvát viszályt is, ami minden jel szerint kiprovokált Szerbia részéről. Kiprovokált, mert olyan jogokat követel a más köztársaságokban élő szerbeknek, amilyeneket maga sem biztosít a területén élő más nemzetiségeknek. Együttérzést vár el a saját bajában azoktól, akiknek bajáról hallani sem akar.

Mindent összevetve: Szerbia saját talpra állását (mert 40 évig térdre kényszerítettnek érezte magát) abban látja, hogy körülötte mindenki térdepeljen. Néha úgy látom, hogy Jugoszlávia területi egységéért és részint azért harcol, legyen kivel szemben fitogtatni fizikai fölényét. Ennek pedig semmi köze sincs az egyenlőséghez és a demokráciához, de teljesen lehetetlenné teszi az egymás mellett élést is. Csak fokozza az északi köztársaságok elszakadási törekvését.

Hogy az elmondottak ellenére még mindig a jelenlegi Szerbia mellett vagyok, azt azzal szeretném bizonyítani, hogy véleményem szerint bármelyik párt győzött volna is a választásokon, a kisebbségek helyzete ugyanilyen lenne. Azt kívánom tehát, hogy a jelenlegi kormány demokratizálódjon. Ne helyezük a nemzeti hovatartozást az emberiség elé.

És ha mindezek után bekövetkezik az ország szétesése, Szerbiának számolnia kell azzal, hogy anyáskodásának elsősorban azok a szerbek isszák meg a levét, akik Horvátországban maradnak. Ideértem a vérbosszút is. Elsősorban, mondom, mert utána csak egy lehetőség marad: visszavágni a Szerbiában rekedt horvátokra, az ártatlanokra, akikre egy éjszaka rábizonyítható a bűnrészesség.

A demokrácia feltétele két mondatba sűríthető:

- Amit magadnak nem kívánsz, ne tedd másokkal!
- Amit magadnak kívánsz, add meg másoknak is!

Ha ezt a két mondatot szem előtt tartanánk, megoldódna az ország politikai helyzete.

Az EMBEREK a gazemberektől várnak javulást.

A nemzetiségi hovatartozás nem egyenlő az emberiséggel.

A nép hajlítható jobbra is meg balra is. Gerinces vezetőkön múlik, illetve azok személyiségén, hogy egyenesben marad-e.

Sebet nem csupán a golyó ejthet rajtunk...

Ha a mai politikusok irányították volna az országot 1948-ban, akkor nem egy, hanem tizenegy Goli otok³⁴ lett volna.

---

34 Börtön-sziget (1949–1956).

